

Regeringskansliet
li.remissvar@regeringskansliet.se

Begäran om yttrande över En översyn av kontrollorganisation och finansieringen av kontroll i livsmedelskedjan för att förenkla för företag (SOU 2025:64)

Er beteckning: LI2025/01164

Sammanfattning

Länsstyrelsen avstyrker förslag kopplat till en centralisering av offentlig kontroll avseende livsmedel, foder och animaliska biprodukter till Livsmedelverket och Jordbruksverket.

Länsstyrelsen Gävleborg delar utredningens uppfattning att kontrollorganisationen inom livsmedelskedjan behöver förändras för att bli mer enhetlig, förutsägbar och effektiv. Länsstyrelsen delar även bedömningen att det inte ska råda något tvivel om att kontrollerna inom livsmedelskedjan ska hanteras och bedömas på ett likartat sätt oavsett var i landet de aktuella aktörerna har sina företag. Vi ser också att det är nödvändigt att fortsätta arbetet med att effektivisera kontrollarbetet, se över finansieringsläget och säkerställa likabehandling av livsmedelsaktörerna samt öka förtroendet för kontrollsystemet och möjligheterna att ge råd och stöd till aktörerna i myndighetsutövningen.

Däremot är den samlade bilden att ett genomförande av utredningens förslag avseende kontrollerna inom livsmedelskedjan riskerar att försämra möjligheterna att skapa förutsättningar för att kontrollerna ska bli så verkningsfulla, effektiva, enhetliga och likvärdiga som möjligt, samtidigt som det ska bli enklare för företagen. Det är också vår bedömning att de förslag som lagts inte underlättar för mikroföretag med diversifierad verksamhet i livsmedelskedjan som också är en del av uppdragsdirektivet.

Länsstyrelsen konstaterar att utredningens förslag ökar antalet kontrollerande aktörer och att livsmedelskedjans kontroller delas

upp ännu mer och därmed försvårar för företagen. I rådande förslag kontrolleras företagen fortfarande av kommunen (miljötillsyn, brand, hälsoskydd), länsstyrelsen (i förekommande fall miljö, djurskydd, smittskydd, läkemedel, grundvillkor, djurmärkning mm), SLV (primärproduktion, förädling, restaurang, gårdsbutik), SJV (animaliska biprodukter, foder, växtskydd och förädling). Idag görs motsvarande kontroller av länsstyrelsen och kommunen.

Länsstyrelsen ser därför också att förslaget försvårar för att skapa goda förutsättningar för kontrollmyndigheternas rådgivning och stöd till företag.

Länsstyrelsen Gävleborg anser att det är bra med en samlad aktör för kontrollerna inom livsmedelskedjan men att länsstyrelserna redan är den statliga aktören på regional nivå och att det därför vore självklart att koncentrera mer till oss istället. Överflyttningen av dessa arbetsuppgifter till länsstyrelsen bedöms vara en mindre åtgärd än att helt överlåta uppgifterna på Livsmedelsverket eller Jordbruksverket som inte har den regionala närvaron och kännedom om företagen i området. I och med länsstyrelsens nuvarande tillsynsutövning finns redan kunskap om verksamheterna då flertalet redan ingår i länsstyrelsens kontrollverksamhet inom något område. Det skulle i praktiken innebära att flera företag skulle få färre kontrollmyndigheter än det förslag som utredningen presenterat.

Länsstyrelsen avfärdar inte att det finns kompetens inom kommunernas livsmedelskontroller och ser de effektivitetsvinster som finns för företagen när kommunala kontroller kan samverkas. Länsstyrelsen ser därför att ytterligare ett sätt att effektivisera livsmedelskontrollen och förenkla för företagare hade varit att skapa en möjlighet till att kontrollansvar genom delegation ligger kvar hos de kommuner som har kapacitet att genomföra kontroll med tillräcklig kompetens och resurser.

Som beredskapsmyndighet har länsstyrelsen dessutom ett särskilt ansvar att hantera kriser, smittspridning och andra händelser som påverkar livsmedelskedjan. Att behålla kontrollerna på regional nivå säkerställer att denna kompetens, samordningsförmåga och lokala närvaro också kan utnyttjas i beredskaps- och krishanterings-sammanhang.

16 Kontrollorganisationen behöver förändras

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning att dagens kontrollorganisation inom livsmedelskedjan är för splittrad och att antalet kontrollmyndigheter behöver minska. Länsstyrelsen instämmer i behovet av en mer likvärdig, effektiv och förutsägbar kontroll för företagare oavsett var i landet de är verksamma.

Länsstyrelsen avstyrker dock utredningens huvudsakliga förslag att bygga upp nya regionala organisationer inom Livsmedelsverket och Jordbruksverket. I stället föreslår länsstyrelsen en modell där länsstyrelserna tar över kommunernas ansvar för livsmedelskontroller samt kontroll av animaliska biprodukter (ABP) i primärproduktionen och vid livsmedelanläggningar m.fl. och samtidigt behåller sitt nuvarande ansvar för kontroller av livsmedel och foder i primärproduktionen samt transporter av ABP. Länsstyrelserna ska därutöver fortsatt ansvara för kontroller av djurskydd, smittskydd samt djurhållares hantering av läkemedel. Livsmedelsverket kvarstår som kontrollmyndighet vid slakterier, styckningsanläggningar och större mejerier.

Med detta förslag minskas antalet kontrollmyndigheter från dagens cirka 270 till 23 kontrollmyndigheter, det vill säga 21 länsstyrelser samt Jordbruksverket och Livsmedelsverket. Det skulle i praktiken uppnå utredningens mål om förenkling och enhetlighet, men till en betydligt lägre kostnad och utan att bygga upp parallella kontrollstrukturer i varje län.

Länsstyrelserna har redan idag en väl fungerande och integrerad kontrollorganisation med bred kompetens inom livsmedel, foder, djurskydd och smittskydd. Länsstyrelserna samordnar regelmässigt flera kontroller, exempelvis grundvillkorskontroller och djurmärkningskontroller tillsammans med flera olika typer av kontroller, exempelvis kontroll av primärproduktion av livsmedel och foder och djurskyddskontroller. Genom att länsstyrelsen kan genomföra olika kontrollmoment vid samma tillfälle minskar resursåtgången, företagen utsätts för färre kontroller och kontrollsystemet blir mer effektivt och samlat. Denna möjlighet till samordning riskerar att gå förlorad i den modell som utredningen föreslår, där olika myndigheter delar ansvaret för kontroller på samma företag.

För företagen innebär länsstyrelsens modell en tydlig kontaktpunkt i länet för alla frågor som rör livsmedelskedjan, vilket underlättar dialog och rättssäkerhet. Ett lantbruksföretag skulle i praktiken endast ha länsstyrelsen som kontrollmyndighet, i stället för flera olika myndigheter såsom i utredningens förslag. Detta är en avgörande förenkling för företag och lantbruksnäringen. Företag inom de areella näringarna har dessutom kontakt med länsstyrelserna inom en rad andra områden, såsom kulturmiljö, jakt- och viltfrågor samt naturvårds- och naturprövningsrelaterade ärenden. Detta skapar möjligheter till ytterligare förenkling och en helhet i företagens myndighetskontakter.

Vidare stärker länsstyrelsernas förslag den regionala förankringen och möjliggör snabbare uppföljning av avvikelser och en effektiv dialog med företag och branschorganisationer.

En förutsättning för likvärdighet över landet är dock ett fortsatt utvecklat samverkan mellan de 21 länsstyrelserna och tillsammans med Livsmedelsverket och Jordbruksverket kring styrning, mål, bedömningar, kontrollmetodik och IT-system. Länsstyrelsen ser detta som en naturlig vidareutveckling av redan befintliga samverkansformer.

Sammanfattningsvis bedömer länsstyrelsen att länsstyrelsens förslag uppfyller utredningens syften, en minskning av antalet kontrollmyndigheter, ökad likvärdighet och effektivitet, men på ett billigare, mer resurseffektivt och mer samordnat sätt än den modell som utredningen föreslår. Länsstyrelsens förslag tar även företagets helhet vad gäller myndighetskontakter i beaktande vilket saknas i utredningens förslag.

17 Förändring av kommunalt kontrollansvar för livsmedel

17.4.3 Den kommunala livsmedelskontrollen flyttas över till länsstyrelserna

Länsstyrelsen ställer sig i grunden positiv till utredningens förslag att samla kontrollverksamheten inom livsmedelskedjan till ett färre antal myndigheter. Länsstyrelsen delar uppfattningen att det finns tydliga fördelar med ett ökat statligt ansvar för livsmedelskontrollen,

inte minst för att säkerställa en likvärdig och rättssäker kontroll i hela landet.

Utredningens förslag att koncentrera ansvaret inom hela livsmedelskontrollen till Livsmedelsverket innebär dock att nya regionala kontor behöver etableras. Detta är absolut nödvändigt för att kunna bedriva kontrollverksamheten effektivt, både ur ett personalperspektiv och för att säkerställa lokal kännedom om och nära kontaktpunkter för företagen. Samtidigt innebär utredningens förslag att det skapas en parallell regional kontrollorganisation till det som redan finns i form av länsstyrelserna som kontrollmyndigheter inom livsmedelskedjan med en befintlig myndighetsstruktur, med en redan etablerad närvaro och med hög kompetens i länen. Det riskerar att leda till en onödig byråkratisk uppdelning och ett ineffektivt resursutnyttjande samt en betydligt dyrare lösning med inrättandet av nya lokaler, ny utrustning, nya IT-system, personal och ledningsstruktur.

Utredningens analys av länsstyrelsernas möjligheter att överta den kommunala livsmedelskontrollen framstår som alltför ytlig utan att ha redovisat en djupgående analys och bara har sett till nackdelarna med eventuellt övertagande av länsstyrelserna. Länsstyrelsen anser att utredningen har underskattat länsstyrelsernas kapacitet som regionala kontrollmyndigheter att ta över dessa kontrolluppgifter. Länsstyrelserna har redan i dag en viktig roll i att stödja, samordna och ge vägledning till kommunernas livsmedelskontroll, vilket har byggt upp en god samverkan och förståelse för de lokala förutsättningarna. Sedan tidigare finns en mycket god kunskap hos länsstyrelserna genom länsveterinärernas kunskap om livsmedelshygien, inkl. smittskydd, och den lagstiftning som finns inom livsmedelsområdet.

År 2009 överfördes ansvaret för den kommunala djurskyddskontrollen samt för kontrollerna av livsmedel och foder i primärproduktionen till länsstyrelserna. Reformen har i efterhand visat sig framgångsrik, då länsstyrelserna kunnat genomföra kontroller med högre kvalitet genom att samla kompetens och etablera gemensamma strukturer. Länsstyrelserna hade redan tidigare en gedigen kunskap och erfarenhet av olika typer av djurhållningar och av lantbruksnäringen, vilket skapade goda förutsättningar för en effektiv och professionell kontroll. Den tidigare kommunala fragmenteringen ersattes därmed av en mer likvärdig, rättssäker och enhetlig verksamhet.

År 2018 övertog länsstyrelserna även Polismyndighetens uppgifter när det gäller handläggning av ärenden enligt lagen om tillsyn över hundar och katter samt verkställigheten av beslut om omhändertagande av djur.

Mot denna bakgrund anser länsstyrelsen att det är både rimligt och genomförbart att även den kommunala livsmedelskontrollen samt kontrollerna av ABP i primärproduktionen och vid livsmedelsanläggningar m.fl. överförs till länsstyrelserna. Länsstyrelserna har redan idag en väl etablerad kontrollorganisation, en stark regional förankring och en djupgående kunskap om de lokala förutsättningarna för livsmedelsproduktionen i respektive län. Vidare har länsstyrelserna en väl utvecklad organisations- och planeringsförmåga, vilket gör att myndigheterna är väl rustade att ta över kontrollansvaret och framgångsrikt genomföra förändringar och regeringsuppdrag av denna karaktär.

Utredningens slutsats att länsstyrelserna skulle vara olämpliga som ansvariga kontrollmyndigheter på grund av en påstådd nedprioritering av områdena livsmedel, foder och ABP är, enligt länsstyrelsens bedömning, felaktig och grundar sig på en förenklad analys. Den verkliga orsaken till eventuella brister i genomförandet av kontroller handlar inte om bristande ambition eller kompetens, utan om en långvarig och strukturell underfinansiering av kontrollområdet inom livsmedelskedjan (det så kallade 28-området). Denna underfinansiering har i praktiken inneburit att länsstyrelserna tvingats prioritera mellan olika lagstadgade kontrolluppdrag.

Utredningen har inte tillräckligt beaktat detta förhållande, vilket snedvrider analysen av länsstyrelsernas faktiska förutsättningar. En korrekt analys måste utgå från att resurserna för kontrollverksamheten varit otillräckliga under lång tid, snarare än att hänvisa till organisatoriska svagheter. Även vid en centralisering av kontrollansvaret till Livsmedelsverket och Jordbruksverket, enligt utredningens förslag, kvarstår risken att liknande problem uppstår. Om inte kontrollområdet tillförs tillräckliga resurser, kommer även en central myndighet att tvingas prioritera mellan olika kontrollområden, vilket kan leda till att vissa delar av livsmedelskedjan nedprioriteras på bekostnad av andra. En så omfattande omorganisation kan därmed riskera att försvaga snarare än stärka kontrollsystemet, särskilt om den inte fullt ut finansieras och anpassas till de reella behoven i verksamheten.

Det är även problematiskt att utredningen inte beaktat den påverkan som verksamhetsutövare har på kontrollernas genomförande. Det är vanligt att företag inte anmäler förändrade verksamhetsförhållanden till myndigheten, vilket i sin tur påverkar möjligheten att planera och genomföra kontroller i linje med de kriterier som Livsmedelsverket fastställt för godkända kontroller inom den nationella kontrolltilldelningen inom primärproduktionen. När Livsmedelsverket underkänner kontroller som genomförts av länsstyrelserna, ofta av administrativa skäl eller på grund av ofullständiga uppgifter från verksamhetsutövare, påverkar det den statistik som ligger till grund för måluppfyllelse, vilket ger en missvisande bild av länsstyrelsernas faktiska insatser och kontrollkvalitet.

Det finns även en principiell fördel med att hålla isär myndigheternas roller. Om en och samma myndighet både ska vägleda och kontrollera livsmedelsföretag riskerar det att skapa otydlighet i ansvarsfördelningen och leda till målkonflikter. Länsstyrelserna är däremot väl lämpade att ta ansvar för kontrolluppgifterna, medan Livsmedelsverket kan fokusera på sitt uppdrag som central vägledande myndighet.

Vidare kan en övergång av livsmedelsinspektörer från kommuner till länsstyrelser underlättas av den redan etablerade relationen mellan de båda parterna. Detta kan bidra till en smidigare övergångsprocess och bibehållande av viktig kompetens inom kontrollområdet.

Länsstyrelsen avfärdar inte att det finns kompetens inom kommunernas livsmedelskontroller och ser de effektivitetsvinster som finns för företagen när kommunala kontroller kan samverkas. Länsstyrelsen ser därför att ytterligare ett sätt att effektivisera livsmedelskontrollen och förenkla för företagare hade varit att införa en möjlighet till att kontrollansvar genom delegation ligger kvar hos de kommuner som har kapacitet att genomföra kontroll med tillräcklig kompetens och resurser.

När det gäller kontrollen inom primärproduktionen anser länsstyrelsen att denna uppgift självklart även fortsättningsvis bör ligga kvar hos länsstyrelserna. En överföring av kontrollansvaret till Livsmedelsverket eller Jordbruksverket, såsom utredningen föreslår, skulle få betydande konsekvenser för länsstyrelsernas verksamhet.

Även om antalet primärproduktionskontroller i absoluta tal är relativt begränsat, skulle en sådan förändring innebära en omfattande organisatorisk omställning och riskera att värdefull kompetens går förlorad, då behov av personalminskningar skulle uppstå på grund av förändringen. Den personal som i dag utför kontrollerna besitter inte enbart teknisk sakkunskap, utan har även en djupgående kännedom om de enskilda företagen, produktionsförhållandena och de lokala strukturer som präglar livsmedelskedjan i respektive län. Denna samlade kunskap och regionala förankring är avgörande för att kontrollerna ska kunna genomföras effektivt, rättssäkert och med hög kvalitet.

Eftersom länsstyrelserna fortsatt ska ansvara för grundvillkorskontroller inom livsmedels- och foderområdet riskerar en förlust av kompetens att påverka bedömningarna negativt vid dessa kontroller. Det kan i sin tur få negativa konsekvenser för lantbruksföretagen och deras förutsättningar att bedriva verksamhet enligt gällande regelverk.

Mot denna bakgrund anser länsstyrelsen att:

- det vore mer ändamålsenligt att låta länsstyrelserna ta över den kommunala livsmedelskontrollen och ABP-kontrollen i stället för att överföra ansvaret till de centrala myndigheterna, Livsmedelsverket och Jordbruksverket.
- det finns goda erfarenheter av tidigare överföringar av kontrollverksamhet från kommuner till länsstyrelserna, vilket tydligt visar att länsstyrelserna har kapacitet och kompetens att ta över även nämnda kontrollområden.
- kontrollerna av livsmedel och foder i primärproduktionen även fortsättningsvis ska ligga kvar på länsstyrelserna.
- en tydlig rollfördelning mellan kontrollmyndigheter och vägledande myndigheter bör eftersträvas, för att främja både rättssäkerhet och effektivitet i livsmedelskontrollen.

Kap. 18 En centralisering av kontrollen

18.3.3 Kontroll av animaliska biprodukter

Utredningen föreslår en tydligare centralisering av kontrollen över animaliska biprodukter (ABP). Utredningen argumenterar för att en central myndighet, närmare bestämt Jordbruksverket, skulle kunna effektivisera tillsynen, minska dubbelarbete och skapa enhetliga rutiner.

Kontrollen av ABP är idag uppdelad mellan central, regional och lokal nivå, vilket skapar ett komplext system som ställer höga krav på samordning och lokal kännedom. Länsstyrelsen menar att det finns starka skäl att behålla ansvaret för dessa kontroller på regional nivå, hos länsstyrelserna. För det första har länsstyrelserna redan lång erfarenhet och kompetens inom området, vilket innebär att de har god kunskap om de lokala och regionala aktörerna, transportflödena och de praktiska förhållanden som påverkar kontrollen. Denna kunskap är avgörande för att kunna genomföra effektiva och riktade kontroller, särskilt i situationer där flera aktörer bedriver verksamhet över länsgränser.

För det andra möjliggör regional närvaro en snabbare och mer flexibel tillsyn. Länsstyrelserna kan snabbt identifiera och följa upp brister, säkerställa att åtgärder vidtas och anpassa insatser efter lokala förhållanden. En centralisering av kontrollen riskerar att förlora denna flexibilitet, eftersom centrala myndigheter ofta har längre beslutsvägar och mindre detaljkännedom om lokala förutsättningar.

För det tredje främjar länsstyrelsernas ansvar kontinuitet och kvalitet i kontrollarbetet. Eftersom länsstyrelserna redan utför ABP-kontroller finns etablerade rutiner och arbetsmetoder, vilket minskar risken för kvalitetsförsämring och säkerställer att kontrollen kan genomföras på ett systematiskt och förutsägbart sätt.

19 En reformerad kontrollorganisation för livsmedelskedjan

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens ambition att skapa en mer effektiv, likvärdig och samordnad kontrollorganisation för livsmedelskedjan. Länsstyrelsens förslag om att minska antalet kontrollmyndigheter från dagens cirka 270 till 23

kontrollmyndigheter, bestående av 21 länsstyrelser samt Jordbruksverket och Livsmedelsverket, skulle i praktiken uppnå målen om förenkling och enhetlighet. Detta kan dessutom göras till en betydligt lägre kostnad och utan att bygga upp nya parallella regionala kontrollstrukturer i varje län.

Länsstyrelsen vill framhålla vikten av att de föreslagna centraliserade kontrollområdena fortsatt bibehålls inom länsstyrelsernas ansvar, och att länsstyrelserna tar över ansvaret för de kommunala livsmedelskontrollerna. Detta säkerställer lokal förankring, snabb uppföljning av avvikelser och en effektiv dialog med aktörer i primärproduktion, livsmedelsföretag och transportsektorn. Centralisering till enbart centrala myndigheter riskerar att förlora denna nära koppling, vilket kan leda till mindre flexibla lösningar och längre handläggningstider vid specifika ärenden.

Ett alternativ där Livsmedelsverket och Jordbruksverket skulle bygga upp egna regionala organisationer innebär omfattande organisatoriska och ekonomiska utmaningar. Det skulle kräva nyrekrytering, uppbyggnad av ledningsstrukturer och införskaffande av utrustning m.m., vilket förväntas bli både dyrare och mer resurskrävande än att utnyttja länsstyrelsernas befintliga organisationer och kompetens.

Som tidigare beskrivits och som inte nog kan understrykas så innebär även utredningens förslag att fler myndigheter än idag kommer att kontrollera samma företag. Ett lantbruksföretag kan exempelvis omfattas av parallella kontroller: djurskyddskontroller, djurmärkningskontroller, läkemedelskontroller och EU-stödkontroller av länsstyrelsen, livsmedelskontroll av Livsmedelsverket avseende gårdsbutik och primärproduktion, foderkontroll och ABP-kontroll av Jordbruksverket samt miljötillsyn av kommunen.

Som beskrivits tidigare i yttrandet är en ytterligare fördel med att behålla kontrollansvaret hos länsstyrelserna möjligheten att samordna flera olika typer kontroller samtidigt. Detta minskar dubbelarbete, skapar en tydligare kontaktpunkt för företagen och möjliggör parallella kontroller som ökar både effektivitet och kvalitet. Det blir bara två myndigheter som genomför kontroll och tillsyn med länsstyrelsens förslag, nämligen länsstyrelsen och kommunen.

Därtill är det viktigt att betona den redan etablerade kontaktytan mellan företagen och länsstyrelsen. Förprovning av djurutrymmen, handläggning av investeringsstöd, arealstöd och djurbaserade stöd sker redan i dag vid länsstyrelsen. Företagen är därför vana vid att vända sig till länsstyrelsen i frågor som rör både kontroll och stöd, vilket gör myndigheten till en naturlig och central aktör i dialogen med näringen. Att samla kontrollerna på regional nivå hos länsstyrelserna stärker därmed den samlade kontaktytan och skapar större tydlighet för företagen samtidigt som administrationen minskar och förtroendet för kontrollsystemet ökar.

Vidare skapar länsstyrelsernas samlade kompetens inom livsmedelskontroll, foderkontroll, djurskydd och smittskydd betydande synergieffekter som inte kan uppnås genom en centralisering som utredningen föreslår. Denna breda erfarenhet möjliggör ett smidigt informationsutbyte, en mer effektiv planering av inspektioner och en bättre resursanvändning inom hela myndigheten. Dessutom finns nära kopplingar till andra verksamhetsområden inom länsstyrelsen, såsom vatten- och naturvård, miljöskydd, beredskapsområdet, den nationella livsmedelsstrategin och den sammanhållna landsbygdspolitiken samt hantering av investeringsstöd för företag och lantbruksnäringen. Detta stärker både likvärdigheten och kvaliteten i kontrollerna, samtidigt som de lokala förhållandena och riskerna beaktas på ett ändamålsenligt sätt.

Sammanfattningsvis bedömer alltså länsstyrelsen att kontrollansvaret inom livsmedelskedjan bör stanna hos länsstyrelserna. Genom att behålla nuvarande kontrollområden, ta över kommunernas livsmedelskontroller och ABP-kontroller samt använda den befintliga organisationen kan målen om förenkling, enhetlighet och effektivitet uppnås på ett kostnadseffektivt sätt. En samlad struktur underlättar därför dialogen, minskar administrationen och stärker förtroendet för kontrollsystemet. Detta bidrar till att säkerställa både kvalitet och likvärdighet i kontrollerna samtidigt som lokal kännedom och flexibilitet tas tillvara.

19.1.9 Revisioner

Länsstyrelserna har under lång tid genomfört revisioner av kommunernas livsmedelskontroll, vilket visar att kompetens och erfarenhet redan finns på regional nivå. Istället för att överföra

ansvaret till Livsmedelsverket under en övergångsperiod, som utredningen föreslår, bör dessa revisioner under en eventuell övergångsperiod fortsatt utföras av länsstyrelserna. Detta under förutsättningar att länsstyrelserna ges ett tydligt mandat med formellt ansvar att genomföra revisionerna, inklusive klara direktiv om omfattning, syfte och genomförande. Därutöver måste resurserna vara tillräckliga för att arbetet ska kunna genomföras systematiskt och med hög kvalitet, på samma sätt som länsstyrelserna tidigare har visat sig kunna göra. Länsstyrelserna har gemensamt tidigare hemställt hos regeringen om ett tydligare mandat och tydliga riktlinjer för hur dessa revisioner ska finansieras.

19.3 Kontrollansvar för djurskydd vid och i anslutning till slakt

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag om att Livsmedelsverket ska ha det övergripande kontrollansvaret för djurskyddet vid slakterier. Samtidigt betonar länsstyrelsen vikten av ett väl fungerande och utvecklat informationsutbyte mellan Livsmedelsverket och länsstyrelserna. Detta är särskilt angeläget i ärenden som rör specifika djur eller situationer som kräver särskild uppföljning, exempelvis vid avvikelser som identifieras vid slakt eller transport. Ett sådant samarbete säkerställer att djurskyddet upprätthålls på ett likvärdigt och effektivt sätt över hela landet.

Länsstyrelsen tillstyrker vidare förslaget att Jordbruksverket ska kunna utnämna veterinärer vid länsstyrelserna till officiella veterinärer med uppdrag att kontrollera transporter av djur till slakt. Det är även logiskt och ändamålsenligt att länsstyrelserna kan överlåta vissa delmoment i transportkontrollen, exempelvis avlastning av slaktdjur vid slakteriet, till Livsmedelsverkets officiella veterinärer. Dessa veterinärer är redan på plats vid slakteriet när transporten anländer, vilket gör att kontrollen kan utföras direkt och effektivt, utan onödiga fördröjningar eller dubbelarbete.

20 Informationsutbyte mellan kontrollmyndigheter och behandling av personuppgifter

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag om att stärka och förbättra informationsutbytet mellan kontrollmyndigheter samt att säkerställa en korrekt och säker behandling av personuppgifter.

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning att ett effektivt informationsflöde mellan olika myndigheter är en förutsättning för en likvärdig, rättssäker och ändamålsenlig kontrollverksamhet inom hela livsmedelskedjan.

Länsstyrelsen vill understryka att förslagen kan genomföras även med länsstyrelserna som fortsatt är de ansvariga kontrollmyndigheterna, inklusive vid överföring av de kommunala kontrollerna inom livsmedelskedjan. Med dagens erfarenheter från både djurskydds-, livsmedels- och foderkontroller har länsstyrelserna utvecklat rutiner för informationshantering och samverkan mellan myndigheter som kan vidareutvecklas i enlighet med utredningens förslag.

Det är av största vikt att de förbättringar om informationsutbyte som utredningen föreslår genomförs skyndsamt. Länsstyrelsen bedömer att en tydligare struktur för informationsutbyte, tillsammans med en säker och korrekt hantering av personuppgifter, inte bara stärker kontrollmyndigheternas möjligheter att följa upp och bedöma efterlevnad, utan även ökar transparensen och tryggheten för de aktörer som berörs.

Vidare är det viktigt att utarbeta gemensamma rutiner och systemstöd för informationsöverföring och personuppgiftshantering, så att det blir enkelt för länsstyrelserna att tillämpa dessa i praktiken. En väl fungerande och säker informationshantering kan dessutom bidra till att kontrollresurser används mer effektivt, genom att dubbelarbete och administrativa hinder minimeras.

21 Överväganden finansiering

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning att finansieringen av kontrollverksamheten på flera nivåer är otillräcklig. För många länsstyrelser är de ekonomiska resurserna idag inte tillräckliga för att uppnå målen inom primärproduktionskontrollerna. Utredningen innehåller inte någon analys av hur kontrollverksamheten skulle fungera inom den nuvarande organisationsstrukturen om finansieringen vore tillräcklig.

Länsstyrelsen har den erfarenhet och kompetens som krävs för att ta ett samlat ansvar för livsmedelskontrollen, förutsatt att verksamheten finansieras fullt ut. Tidigare erfarenheter, bland annat

från överföringen av djurskyddskontrollen, visar dock att kontrollbehov ofta underskattas och att underfinansiering riskerar att uppstå. Det finns därför en oro för att resurserna inte kommer att motsvara uppdragets omfattning, oavsett vilken organisationsmodell som väljs.

En ytterligare aspekt är avgiftsfinansieringen. Timtaxorna som företagarna betalar varierar idag mellan olika delar av landet, vilket skapar bristande likvärdighet och enhetlighet i avgiftssystemet. Utredningen konstaterar att en centraliserad modell med Livsmedelsverket som ansvarig myndighet skulle leda till en enhetlig taxa. Länsstyrelsen vill framhålla att samma mål kan uppnås även om länsstyrelserna tar över den kommunala kontrollen. Genom att samla kontrollen hos statliga myndigheter finns möjlighet att delegera till centrala myndigheter att föreskriva om taxornas nivå för avgiftsfinansierade kontrollområden. Detta skulle säkerställa en gemensam och likvärdig taxestruktur över hela landet. Exempel på detta finns redan idag, då Jordbruksverket föreskriver om timtaxans storlek för avgifter inom djurskyddskontroll och kontroll av seminverksamhet.

Sammanfattningsvis bedömer länsstyrelsen att med tillräcklig finansiering kan länsstyrelserna upprätthålla en effektiv, samordnad och likvärdig kontroll inom hela livsmedelskedjan. Detta omfattar primärproduktionskontroller, kommunala livsmedelskontroller samt ABP-kontroller, och möjliggör en enhetlig avgiftsstruktur utan att byggas upp parallella regionala kontrollorganisationer.

22 Råd, stöd, samverkan och dialog

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag om att råd, stöd och dialog ska utvecklas som en central del i kontrollorganisationen. Förslaget kan genomföras även om länsstyrelserna fortsatt är kontrollmyndighet för livsmedelskontrollen och ABP-kontrollerna. Länsstyrelserna har redan lång erfarenhet av att arbeta nära lantbruksföretag, andra företag inom livsmedelskedjan samt branschorganisationer, exempelvis LRF regionalt mfl. Genom denna erfarenhet finns en etablerad grund för dialog, kunskapsutbyte och förebyggande stöd. Länsstyrelserna har idag även en omfattande samverkan mellan myndigheterna. På nationell nivå håller länsstyrelserna regelbundet möten i olika nätverk, referensgrupper och samsyns- och samverkans-forum för att de 21 myndigheterna ska enas gällande både övergripande och i specifika frågor.

Ett sätt att titta närmare på arbetet med att samordna sig mellan länsstyrelser och mellan nationell och regional nivå är att göra jämförelser med strukturerna kring hanteringen av EU-stöden inom den gemensamma jordbrukspolitiken. Jordbruksverket är ansvarig nationell myndighet men genomförandet sker regionalt på länsstyrelserna. Ansvarsfördelningen mellan Jordbruksverket och länsstyrelserna innebär bland annat att Jordbruksverket har mandat och ansvar för att arbeta med normering och vägledning i syfte att säkerställa korrekt och likvärdig hantering av ansökningar. Det finns utvecklingspotential inom detta område men det finns också väldigt många lärdomar att dra av nationell samordning mellan länsstyrelserna och Jordbruksverket. Länsstyrelserna har exempelvis under 2023 inrättat en samarbetsstruktur för jordbrukarstöd och projekt- och investeringsstöd där samtliga 21 länsstyrelser ingår (SamS). Detta för att möta behovet av en effektivare stödprocess med en hög grad likabehandling av stödsökande samt ökad rättssäkerhet. Ett samarbete som har fallit väl ut och redan gett effekter.

Samtidigt delar länsstyrelsen utredningens bedömning att arbetet med råd och stöd kan utvecklas och förbättras för att bli mer systematiskt och enhetligt över landet. Med tillräckliga resurser kan länsstyrelserna stärka dialogen, ge verksamheterna bättre förutsättningar att följa regelverken och bidra till en mer förebyggande och effektiv kontroll. Detta stärker både rättssäkerhet, likvärdighet och förtroende för kontrollsystemet.

23 Ytterligare satsningar på små företag

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag om ytterligare satsningar på små företag. Förslagen kan enligt länsstyrelsens mening genomföras inom ramen för den modell som länsstyrelsen förordar, där länsstyrelserna, tillsammans med Livsmedelsverket och Jordbruksverket, ansvarar för sina respektive kontrollobjekt.

Det är särskilt viktigt att underlätta för små företag genom digitala lösningar som gör det enklare att anmäla och driva verksamhet. Länsstyrelsen vill framhålla att en gemensam IT-plattform – en så kallad en väg in – där företagare kan anmäla sin verksamhet, skulle vara ett effektivt sätt att minska den administrativa bördan istället för att anmäla sin verksamhet till flera olika myndigheter och IT-system. Genom en sådan lösning kan kontrollmyndigheterna direkt hämta uppgifterna för sina register, använda dem vid

riskklassificering och planera kontroller på ett mer ändamålsenligt och likvärdigt sätt. För små företag innebär detta ökad tydlighet, minskad dubbelrapportering och bättre förutsättningar att leva upp till gällande regelverk. För myndigheterna innebär det ett effektivt informationsflöde, samordnad riskbedömning och mer resurseffektiva kontroller. Sammantaget skapar detta en mer rättssäker, likvärdig och företagsvänlig kontrollorganisation inom livsmedelskedjan.

24 Förenklingsarbetet måste intensifieras

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget och vill samtidigt framhålla vikten av att förenklingsarbetet fortsätter att utvecklas nationellt.

Förslagen kan med fördel genomföras även med den kontrollorganisation som länsstyrelsen förordar och utredningens mål om effektivitet och enhetlighet kan därmed nås utan att bygga upp parallella kontrollstrukturer.

Länsstyrelserna arbetar sedan länge med förenklingsfrågor och har i flera regeringsuppdrag, senast inom ramen för förenklingspaketet i budgetpropositionen 2024, utvecklat kompetenshöjande insatser för att förbättra kontakterna med företag. Detta arbete omfattar bland annat ökad kunskap om företagets villkor, mer enhetliga arbetssätt och rutiner mellan länen samt bättre service och tillgänglighet. Länsstyrelsen i Kronoberg samordnar detta arbete nationellt, vilket säkerställer att erfarenheter sprids och att utvecklingen går framåt på ett samlat sätt.

Länsstyrelsen menar också att det förslag som utredningen lägger verkar i motsatt riktning mot de förenklingspolitiska målen om att de kostnader för svenska företag som följer av regler ska minska och att förvaltningsmyndigheters bemötande och service till företag ska vara företagsanpassat och välfungerade. Ett ökat antal kontrollmyndigheter för det enskilda företaget riskerar att öka kostnaderna kopplade till regler och att försämra företagets upplevelser av myndigheternas bemötande och service.

Genom dessa insatser kan förenklingsarbetet förstärkas ytterligare och på så sätt bidra till ändamålsenliga, likvärdiga och företagsanpassade myndighetskontakter.

Länsstyrelsens roll som beredskapsmyndighet och kontrollansvarig i livsmedelskedjan

Länsstyrelsen anser att utredningen inte i tillräcklig grad har belyst detta viktiga område och länsstyrelsernas centrala roll. Kontroller inom hela livsmedelskedjan, livsmedel, foder, smittskydd och djurskydd, är en samhällsviktig verksamhet som måste fungera under alla förhållanden. Vid samhällskriser, exempelvis kärnkraftsolyckor, samt vid höjd beredskap, krigsfara och krig är en fungerande kontrollstruktur avgörande för försörjningsberedskapen och befolkningens tillgång till säkra livsmedel. Som högsta civila totalförsvarsmyndighet i länet har länsstyrelsen ett övergripande ansvar för att samordna och leda det civila försvaret, vilket gör kontrollverksamheten till en strategiskt viktig del av totalförsvaret.

Ett samlat ansvar för kontrollerna inom livsmedelskedjan på länsstyrelserna, inklusive kommunernas livsmedelskontroller och ansvaret för ABP, stärker både försörjningsberedskapen och robustheten i livsmedelskedjan. Kontrollerna handlar inte enbart om livsmedelssäkerhet utan också om att upprätthålla samhällsviktig verksamhet och bevara förtroendet för livsmedelsförsörjningen. En regionalt sammanhållen struktur skapar dessutom uthållighet vid kris och krig.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap framhåller vikten av robusta system för olycksskydd, krisberedskap och civilt försvar. Länsstyrelsernas kontroller i livsmedelskedjan är en del av denna struktur och länsstyrelsernas förmåga att kombinera tillsyn, riskbedömning och samordning med andra beredskapsaktörer gör dem särskilt lämpade att bära helhetsansvaret. I utredningen En modell för svensk försörjningsberedskap (SOU 2023:50) framhålls dessutom länsstyrelsernas viktiga roll i att förmedla lokala behov, identifiera kritiska aktörer och samordna insatser vid kriser. Detta kräver regional och lokal kännedom som riskerar att gå förlorad vid en centralisering.

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning att nationell samordning och standardisering är viktig, men vill understryka att effektiv livsmedelsberedskap i praktiken kräver stark regional och lokal närvaro. En alltför långtgående centralisering riskerar att försvaga den kompetens och operativa förmåga som är avgörande för snabb och effektiv krishantering.

Sammanfattningsvis anser länsstyrelsen att en sammanhållen kontrollstruktur under länsstyrelserna är det mest ändamålsenliga sättet att säkra en robust, flexibel och uthållig kontroll inom livsmedelskedjan i fredstid, kris och i krig. Detta stärker totalförsvarets förmåga, tryggar befolkningens tillgång till säkra livsmedel och säkerställer att samhällsviktig verksamhet kan upprätthållas även under extraordinära förhållanden.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Carina Ståhl Herrstedt med avdelningschef Jenny Larsson som föredragande. I ärendets slutliga handläggning har även länsrådet Veronica Lauritzsen medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.